

שיעור בעניני כשרות - בענין אינו ראוי לאכילה
אריה ליבוביץ

I. Introduction.

A. Source of the concept. עבודה - only food that is edible is forbidden דברים פרק יד פסוק כא (זרה דף סז).

B. Differences between this and לא כדרך אכילה. The heter of לא כדרך אכילה relates to the רמב"ם מאכלות אסורות פרק יד הלכה יא וגמרא יומא דף - פסחים כד; (see פסחים כד; and for examples - פ), while the היתר of לאכילה relates to the חפצה. Therefore:

1. Any prohibition that does not have the word "אכילה" in the prohibition would still be מותר אם אינו ראוי לאכילה (ספר החינוך מצוה קיג), but would be אסור לא כדרך אכילה.

a. לא כדרך אכילה applies this to eating on Yom Kippur where אכילה שאגת אריה סימן עה is forbidden because the prohibition is phrased as עיני (and not אכילה), but if it is אינו ראוי לאכילה it loses its status as an אסור.

2. It is *possible* that a food that is אסור בהנאה and becomes לאכילה loses its status as a prohibited food, and even becomes permissible to benefit from (without eating it), but when it comes to לא כדרך אכילה the הנאה remains.

a. It can also be argued that even a food that becomes לאכילה אינו ראוי לאכילה maintains its general status as an אסור הנאה. For instance see רמב"ם אבות הטומאות פרק א' הלכה יג that a נבילה is still טמא (so long as its כלב), obviously maintaining some characteristics of the prohibition.

3. If a food became inedible and then became edible again it is possible that the אינו ראוי לאכילה status remains (i.e. it lost its status as a food), but it no longer has the exemption of לא כדרך אכילה. חזו"ת דעת סימן קג סעיף א' שלא כדרך אכילה and also points out that when it became bitter because of additional ingredients that is called אינו ראוי לאכילה (i.e. the חפצה changed).

II. When the non-kosher food is still present. Even though food that is נפסל מאכילה is מותר (רא"ש פסחים פרק ב' סימן א') אחשביה because of אסור מדרבנן מדאורייתא, it remains אסור מדרבנן unless mixed with kosher food.

A. When does אחשביה apply?

1. שאגת אריה שם - even when taken for medicine we apply אחשביה so we have to be careful about the ingredients of medication.

2. מנחת כהן ועוד פוסקים - by medicine we don't apply אחשביה because you aren't taking it to eat it, only to feel better so you can take any bitter tasting medicine without checking its kashrus. This fits with רמ"א י"ד סימן קנה סעיף ג'.

B. If the food is לאכילה אינו ראוי לאכילה it may be permissible if mixed with kosher foods with the following guidelines:

1. If it is mixed with a minority of kosher food - as long as it is completely inedible it may be eaten פרי מגדים משבצות זהב סימן קג אות א'.

2. If it is mixed with a majority of kosher food - even if it isn't completely inedible it is considered non-existent (פרי מגדים שם).

C. What about prohibitions that are always inedible? The torah forbids eating insects and rodents even though they are by their very nature לאכילה אינו ראוי לאכילה. Obviously these are

(תוספות עבר"ז סח: ד"ה דהא). אינו ראוי לאכילה.

1. What if the insect or rodent became spoiled in some way? (do we apply the היתר of אינו ראוי לאכילה?) see דרכי תשובה סימן קג אות יב who cites a מחלוקת about this.
 2. In general food with insects cannot be eaten for this reason. if, however, the food was cooked with the insect and then the insect was removed (after giving taste to the food, see ש"ך שם ס"ק ז' who allows it (see also ש"ך שם ס"ק ז').
- III. The tastes of non kosher food. Generally, even if the non-kosher food itself is בטל or removed (after cooking) from the kosher food or כלי, the taste of the non-kosher remains and ruins the kosher food/pot. If the non-kosher food is נותן טעם לפגם it does not ruin the kosher food.
- A. How does the היתר of נותן טעם לפגם work?
1. רשב"א (הר"ד בבית יוסף סימן קג) - when it is not ראוי לאכילה it isn't called איסור של טעם. Only if it is ממשות and it is a majority of the mixture, it won't be בטל.
 2. ר"ן (הר"ד שם) - the איסור is to benefit from the non-kosher so when it ruins the taste you haven't benefitted from it.
 - a. נפקא מינה - if there is alot of איסור put into the mixture, even though it hurts the taste, what it adds in volume may outweigh the negative taste. According to the רשב"א it is still מותר, according to the ר"ן it is איסור.
- B. In mixtures.
1. It only remains permissible if the kosher food is in the majority so that it can be מבטל the non-kosher food (ש"ך סימן קג סעיף ב'). If the kosher food is in the minority the non-kosher food would have to become completely inedible to be מותר (and not just have a negative effect).
 2. It is even okay if it impaired the taste slightly (didn't make it totally inedible) - proof from נותן טעם לפגם in pots where it certainly doesn't ruin the food (בית יוסף שם). In this way it is different than a plain piece of non-kosher food, which must be completely ruined to be able to eat it.
 3. Special leniencies:
 - a. even if it is a good tasting non-kosher food, it won't prohibit the mixture if it negatively affects the kosher food - ש"ך שם סעיף א'.
 - b. even when it needs a third ingredient to allow it to ruin the kosher food, it won't prohibit the food - ש"ך שם סעיף ג'.
 4. Special stringencies:
 - a. if it has no effect, it is not considered a נותן טעם לפגם - ש"ך קגב.
 - b. according to the Ran (cited above) if the increase in volume gives more benefit than the damage of the negative taste, the food is forbidden. (see ש"ך קגב, but כף החיים is מיקל בשעת הדחק).
 - c. If the initial effect is positive and then it turns negative or vice versa it is not considered נותן טעם לפגם, and you can't even eat it when the taste is still negative - (ש"ך שם סעיף ב' וש"ך ס"ק ז').
 - d. Even though נותן טעם לפגם permits the food, the כלי needs to be kashered - רמ"א שם - ש"ך. The logic is that you may use the utensil for a food that won't be negatively affected by the food - באור הגר"א שם ס"ק ח' (if the non kosher food is completely spoiled you then would not have to kasher the utensil).

- C. In utensils. Tastes that remain inside a vessel for a while become פגום עה: - עבודה זרה עה. Therefore food cooked in the pot after 24 hours remains kosher (שו"ע סעיף ה'), but לכתחילה we don't cook in it.
1. When does the taste become פגום?
 - a. Rashi (as cited in תוספות עבודה זרה דף עו) - overnight, but not necessarily 24 hours. (see Tosafos who quotes many possibilities - similar to רעה רוח בענין רוח רעה) בנטילת ידים שחרית
 - b. Tosafos proves that it can't mean that passing השוחר עלות (without passing the entire night) because the requirement of מריקה ושטיפה on נותר would be pre-empted by the פגום becoming נותר.
 - i. The ר"ן rejects this assertion because it could be that the פגום בדופני הקדרה is still called a דבר האסור, it just isn't strong enough to prohibit anything else that it goes into. It could therefore be that it is in the wall of the pot, already פגום, but still have a status of נותר, and a requirement of מריקה ושטיפה which is a method of destroying קדשים.
 - c. טור סימן קג - 24 hours. This is how we pasken.\, but we use the other opinions as a סניף להקל in many cases.
 2. Why do we ever need to kasher utensils - just let it sit for 24 hours? גמרא עבודה זרה שם
 3. Does it ever go away on its own?
 - a. שו"ת חכם צבי סימן עה, פא - after 12 months the taste completely dries up - see אגרות משה יו"ד חלק ב' סימן מו.
 - b. most poskim assume that even after 12 months it remains.
 4. דבר חריף - when there are sharp foods cooked in the pot (or at least a significant amount of the ingredients are sharp), they turn the פגום טעם into a positive טעם קגוי' - שו"ע קגו'. When non sharp food is subsequently cooked in the pot we count the 24 hours back to when the original non joshier food was cooked in the pot.
 5. If the pot was used for kosher food within the last 24 hours do we consider it בן יומו? The logic to prohibit the food is that when used for kosher food it prohibits that food and we apply חני"ג, so when the food gets reabsorbed in the pot it is actually non-kosher food and the count of 24 hours starts again.
 - a. There are three lenient considerations in this case (see רמ"א קגו' וש"ך ס"ק כ'):
 - i. We may assume like רבינו אפרים that we only apply חני"ג to בחלב.
 - ii. maybe חני"ג can prohibit the food itself, it cannot alter the בן יומו status since it is not the original איסור.
 - iii. maybe we can be סומך on Rashi that it is already not בן יומו overnight.
 6. A milchig or fleishig pot that had been used in the last 24 hours for pareve is certainly an בן יומו because we can't say חני"ג to the taste of milk or meat absorbed in a pareve food.

1 - דברים פרק יז פסוק כא

לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי כי עם קדוש אתה ליקוק אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו

2 - תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף סז עמוד ב

דתניא: לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך - כל הראויה לגר קרויה נבילה, שאין ראויה לגר אינה קרויה נבלה

3 - תלמוד בבלי מסכת פסחים דף כד עמוד ב

אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך אכילתן. למעוטי מאי? - אמר רב שימי בר אשי: למעוטי שאם אכל חלב חי, שפטור.

4 - רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק יז הלכה יא

כיצד הרי שהמחה את החלב וגמעו כשהוא חם עד שנכוה גרונו ממנו או שאכל חלב חי, או שעירב דברים מרים כגון ראש ולענה לתוך יין נסך או לתוך קדרה של נבלה ואכלן כשהן מרין, או שאכל אוכל האסור אחר שהסריח והבאיש ובטל מאוכל אדם הרי זה פטור, ואם עירב דבר מר בתוך קדרה של בשר בחלב או ביין כלאי הכרם ואכלו חייב.

5 - תלמוד בבלי מסכת יומא דף פ עמוד ב

אמר ריש לקיש: האוכל אכילה גסה ביום הכפורים פטור, מאי טעמא "אשר לא תענה" כתיב, פרט למזיק, אמר רבי ירמיה אמר ריש לקיש: זר שאכל תרומה אכילה גסה - משלם את הקרן ואינו משלם את החומש, "כי יאכל" - פרט למזיק.

6 - ספר החינוך מצוה קיג

שלא לאכול בשר בחלב שנתבשלו ביחד, שנאמר [שמות ל"ד, כ"ו] לא תבשל גדי בחלב אמו, וזה הכתוב בא לאסור האכילה וההנאה בבשר בחלב. ואל יקשה עליך אם כן למה לא נאמר בפירוש איסורו בלא תאכל והוציאו בלשון בישול. שהתשובה בזה מפני שנתחדשה אכילתו מאיסור שאר אכילת איסורין, ששאר איסורין אין חיובן אלא אם כן נהנה באכילתן, וכאן אפילו לא נהנה באכילה מכיון שבלעו ואפילו יבלענו חם שורף גרונו בו וכיוצא בזה שאין לו הנאה בו מכל מקום לוקה, כמו שאמרו זכרונם לברכה בפרק שני מפסחים [דף כ"ה ע"א] להכי לא כתב רחמנא אכילה בגופיה למימרא שלוקין עליו שלא כדרך הנאתו. ומכל מקום אין לוקין עליו אלא דרך בישול כלשון שהוציא הכתוב איסורו.

או איפשר דבשאינן ראויין שרי טפי, דאין שם אוכל ומשקה עליהם הואיל ואינן ראויין והוה ל"י עפרא בעלמא, אבל בשלא כדרך אכילתן שם אוכל עליו,

לפיכך חמור טפי. דהא ביוה"כ בשלא כדרך אכילתן אסור וחייב עליו כרת וכמש"כ בסימן שאח"ז, ואילו על שאינן ראויין פטור עליהן. וה"נ בשר בחלב וכלאי הכרם לוקין עליו אפילו בשלא כדרך אכילתן והנאתן. כדאמר שם בפרק כל שעה (כד, ב). ואילו בשאינן ראויין, מסתברא דאפילו בבשר בחלב וכלאי הכרם נמי פטור עליהם, שהרי נותן טעם לפגם בבשר בחלב נמי שרי, וטעמא משום דאינן ראויין לגר כדאמר בפרק בתרא דעכו"ם (סז, ב). ש"מ דאוכלין שאינן ראויין קילי טפי משלא כדרך אכילתן. הילכך י"ל אפילו את"ל דבשלא כדרך אכילתן אין מתרפאין, מ"מ באינן ראויין מתרפאין ביוה"כ, ומותר לאכלן לרפואה אפילו שלא במקום סכנה, משום דקילי טפי. ונהי דאסרו רבנן את שאינן ראויין ביוה"כ, אפ"ה כיון דאין שם אוכל עליו לא חמיר מאיסורי הנאה של תורה שלא כדרך הנאתן דמתרפאין בהן אפילו שלא במקום סכנה.

7 - שו"ת שאגת אריה סימן עה

ואכתי יש לי לעיין חולה שאין בו סכנה אי מותר לאכול ולשתות אוכלין ומשקין שאינן ראויין ביום הכיפורים לרפואה כדשרי התם בשלא כדרך הנאתן לרפואה גבי רבינא (פסחים כה, ב) דהוי שייף לברתיה בגוהרקי דערלה, דקאמר התם בלישנא בתרא מידי דרך הנאתן עבידנא ושרי לרפואה. וראיתי להר"ן שכתב שם ראיתי מי שכתב דמתרפאין בכל איסורי הנאה של דבריהן, כגון חמץ שעבר עליו הפסח וכלאי הכרם בחוץ לארץ אפילו חולה שאין בו סכנה, מיהו לענין אכילה אין לנו דאיפשר שעשאן כשל תורה שלא להתרפאות בהם שלא במקום סכנה ע"כ. ומדלמדו דמתרפאין באיסורי הנאה דדבריהן, מדמתרפאין בשלא כדרך הנאתן, ואפ"ה ס"ל דלענין אכילה אין לנו, ש"מ דס"ל דשלא כדרך אכילתן דאסור כאיסור תורה מדבריהן אין מתרפאין בחולה שאין בו סכנה. א"כ ה"נ אסור ביוה"כ בשאינן ראויין לאכילה ושתיה בחולה שאין בו סכנה.

ומסתברא לי דאוכלין ומשקין שאינן ראויין אפילו לרפואה אסור, דכיון דאכלן אחשבינהו, וכה"ג כ' הרא"ש בר"פ כל שעה (סי' א) אהא דאין ראויין לגבי חמץ חרבו קודם זמנו מותר בהנאתו אף

8 - רמב"ם הלכות שאר אבות הטומאה פרק א הלכה יג
בשר נבילה שנפסד והבאיש ונפסל מלאכול הכלב טהור,

9 - חוות דעת סימן קג סעיף א'

שם חלב כמה שהוא חי או כמה שמתן לחובו הדבר מר רק כשאוכלו כך בלא חיקון אינו לוקה משום דאכלו שלא כדרך האחוו ולהכי בבב"ה וכו' ובעבודה כוכבים דלא כחיבת ציה אכילה לקי אף בבב"ה. אבל כשנסרחה גוף האיסור סקע שם האיסור מכל וכל מקרא אחרינא דנבלה שא"ר לגר אינה קרוי' נבלה ואפי' חזר ותיקנו בדברים המחוברים שרי דכבר פרח האיסור מיניה ונעשה כעפרה ואינו חוזר לאיסורו ואף דכעג"ס אסור בפגום ולכסוף השניח כיון דלא יחיא ליה בטעם פגם כל שהוא ולא יא' האיסור מאיסורו רק שאין אוסר החערות כיון דלא יחיא ליה בטעם זה כנ"ל ומש"ה כשגשגה אח"כ אוסר אבל כשגוף האיסור נפגם לגמרי עד שינא מאיסורו אינו חוזר לאיסורו והוא נלמד מקרא דנבלה שא"ר לגר דע"כ קרא איצטריך להיבא שתיקן להאיסור דאי בכשאוכלו בעודה מוסרחה לא לריך קרא דנבלה שא"ר לגר דנבלה מותר מטעם שהוא שלא כדרך אכילתו כמ"ס הרמב"ם סי' ד מהמ"א רק דקרא דנבלה שא"ר לגר איצטריך שפרח שם האיסור לגמרי דאף שתיקנו עד שראוי לאכילה מותר וכמ"ס ומש"ה מותר אפי' בבב"ה וכו' ובעבודה כוכבים ולזה הרמב"ם בפ"ד ש"מ דמ"ל אפי' בבב"ה וכו' והאית הלוקה נסרחה ולא כתב סתם אבל בבב"ה וכו' אסור בכ"ו ש"מ דמ"ל אפי' בבב"ה וכו' מותר היבא דנסרחה האיסור משום דגלמוד מקרא אחרינא דנבלה שא"ר לגר וכמ"ס נט"פ ג"כ מותר בהו דלא כהכ"ו וגבי חמץ שאסור שם שטיפשה בפי' אלו עוברין אף שנפסל מאוכל אדם הוא מטעם שכח הר"ן שם משום דראוי לחמץ בו עיסות אחרות וכל שעדיין ראוי לאוכל או לתקן בו אוכלים אחרים ועומד לכך אסור מדלורייחא ומה"ס שמריס שחימזו עישה אסורה אף דשמריס

קב (א) שומעו פגום - ע"י פ"ז ס"ק א' דילפינן מנבלה ואף דנבלה בעין שיהיה פגום לגמרי עד שיהיה אינו ראוי לגר וא"כ היאך ילפינן מיניה פגם כל דהו כבר חירץ הר"ן בעבודת כוכבים דטעם פגום מלער הגר דבדלוי לא יחיא ליה לגר שיהיה בו טעם זה כלל דהא בלא טעם זה היה יותר משוכח והיי כנבילה שא"ר לגר ומש"ס כתב דאם השניח צגודל מדמו דאסור עד שיפסל מאכילה גר וכמ"ס המחבר בשע"ף ג' והרשב"א בארוך כ"ט כתב דמסרחה ידעין כיון דטעם כעיקר ממשרה ילפינן וטעם פגום לא מלין למילן ונבלה שא"ר לגר בעין לאיסור נופו שנפגם ע"ש. והנה מדברי הש"ע והפוסקים מוכח דנכל איסורים אפי' בבב"ה וכלאי הכרס מותר נט"פ מלל חילקו וכתבו בסתם כל דבר שטעמו פגום אינו אסור והכ"ו בס' ס"ו יא' לידון בדבר החדש דבבב"ה אסור נט"פ כיון שלוקין בבב"ה אפי' שלא כדרך האחוו כמבואר בפסחים פרק כ"ט כו' ע"ש. והא דחיי יחיא דהא בכלאי הכרס ג"כ לקי שלא כדרך האחוו ונט"פ מותר כדמוכח בעבודת כוכבים דף ס"ח וכן יי"ג דאסור משום הקרובת עבודת כוכבים ולדעת החו"ס פסחים דף כ"ו ובעבודה כוכבים י"ב ול"ב אסור אפי' שלא כדרך האחוו ונט"פ מותר כדמוכח בעבודת כוכבים פ' האוכר וכל הפוסקים אלא ודאי דנבלה שא"ר לגר ושלא כדרך האחוו חרי מיני הן ומחרי קראי נפקי ושלא כדרך האחוו היינו שאכלו מי או שעירב בחוכה דבר מר או אכילה גסה ומקרא דלא יאכל נפקא כמבואר בפסחים דף כ"ו דבעין שיאכל כדרך האחוו וכמ"ס הרמב"ם סי' ד מהמ"א וגוף האיסור לא הותר וא"כ חזר ותיקנו להאיסור כיון שביטלו או שנטל הדבר מר מחובו או שמקד בדבר הממק חזר לאיסורו דלא נחבטל

10 - רא"ש מסכת פסחים פרק ב סימן א

ומותר בהנאתו פשיטא לא צריכא שחרכו קודם זמנו וכדברא דאמר רבא חרבו קודם זמנו מותר בהנאתו אף לאחר זמנו. וכגון שנפסל מלאכול לכלב דומיא דפת שעופשה. יש שרוצים לומר לאו דוקא הנאה דהוא הדין נמי אכילה דעפרא בעלמא הוא. ולא מסתבר דאע"פ דבטלה דעת האוכל אצל כל אדם מ"מ כיון דאיהו קאכיל ליה אסור. וכ"כ הרב הברצלני ז"ל וז"ל והנ"מ דמותר בהנאה לאחר זמנו אבל באכילה לא ומהאי טעמא נמי אסור כותח הבבלי כי אכיל ליה דתנן (דף מב) אלו עוברין בפסח כותח הבבלי וכו'.

11 - שולחן ערוך יורה דעה סימן קנה סעיף ג

בשאר איסורים מתרפאים במקום סכנה, אפ"ל דרך הנאתן. ושלא במקום סכנה, כדרך הנאתן אסור; שלא כדרך הנאתן, מותר, חוץ מכלאי הכרס ובשר בחלב שאסורים אפילו שלא כדרך הנאתן אלא במקום סכנה. הגה: ועיין לעיל סימן קכ"ג. י"א דכל איסורי טהא מדרבנן מותר להתרפאות בהן אפילו חולה שאין בו סכנה. (ר"ן פכ"ש בשם י"א וריב"ש סי' מ"ה ר"ח/ה). ואפ"ל מין נסד, בזמן הזה, מותר להתרפאות בו ולעשות ממנו מרחץ אע"פ שהוא כדרך הנאתו, ובלבד שלא יאכל וישתה האיסור, הואיל ואין בו סכנה. וכל שכן דמותר לזקף מין על גבי אש, דאפ"ל לבריא מותר, דריחא לאו מילתא היא. (ארוך כלל ל"ט). מותר לשרוף שרץ או שאר דבר איסור ולאכול לרפואה, אפילו חולה שאין בו סכנה, חוץ מבעצי עבודת כוכבים. (ארוך כלל ל"ב) וכל חולה שמאכילין לו איסור צריכים שתהא הרפואה ידועה או על פי מומחה. (שם כלל נ"ט). ואין מותרין שום דבר איסור לחולה, אם יוכל לעשות הרפואה בהיתר כמו באיסור אע"פ שצריך לשהות קצת קודם שימצא היתר, מאחר שאין סכנה בדבר. (בית יוסף ותשובת הרשב"א סוף סימן קצ"ד נ"ג סי' ר"ד).

12 - תוספות מסכת עבודה זרה דף טח עמוד ב

דהא מאיסא ובדילי אינשי מיניה - פ"ה וא"כ למ"ל דאסריה רחמנא דהיינו חידושיה וכן פירש לקמן גבי שכבת זרע ול"נ דנהי דמאיס ובדילי אינשי מיניה מ"מ לא הוה ידעינן דהאוכלו בלאו האוכל שרץ וכן שיהא טמא בשכבת זרע ועוד דא"כ לא הוי חידוש כחידוש בעלמא בכל מקום בתלמוד דחידוש בעלמא ר"ל איסור מכלל היתר או היתר מכלל איסור לכן נראה דהא בדילי אינשי מיניה וא"כ מן הדין היה לנו להתירו משום דהוי פגם ונותן טעם לפגם בעלמא מותר ואפ"ה אסריה רחמנא אף כל נט"ל דשרצים אסור כיון שכך איסור דשרצים והשתא ניחא דהוה כשאר

חידוש דעלמא שבכל התלמוד דהוא איסור מכלל היתר.

13 - דרכי תשובה סימן קג אות יב

נכרתו אח"כ עד שנפלה מהכילה אדם איש לוקה רק שאסורין באינה עיי"ש ועי' במ"ז סק"ב שהפלה נ"כ ע"ד הכר"ח גזר והכיל מדברי הא"ר דמביאר מדבריו דעכברא דמהא ח"ט"ם שהוא מלאם ופגום מעיקרו אפי"ה הם נכרתו אח"כ בטל הסינומיה והכירו כל"ע עיי"ש ועי' בחו"ד בבילוריס והדומים בק"ג ש"ן כהאלט לדינא דגמולא ופירן ופירן ופירן בריוה המלוכים ופירן מעולם כחזקה הם נכרתו ונפגמו אח"כ מכמה שה"י אפי"ה רק פגם מעט מ"מ כיון שהקלקלו מכמה שה"י מהולקין בטל הסיבה. עיי"ש: (יב) כיצא בה.

די יאדה סק"ג: (יב) או כיוצא בה. עשה"ם מ"ס דהש"מ אפי"ה שנוט כצמחו לא בטל הסכך כ' בחס"מ בשם הא"ר ועי' בס"י זר וזכ פל הא"ר כלל ל"ב סק"ב שהביאו וכמד ומדברי הא"ר שם דין ו' משמע להיקף עיי"ש: וכו"ש הפה"ם מהפיר"ז והשו" פירם מחירות דבריה שהיא כרוחה ופגומה בעלמה אינה בטלה (ותנין זה ה"י) כהגלם עין מהרב בעל תבואת זבי לדרך שהפלה למה החמירו האחרונים בענין המילי"ן והלך תולעים דהא הם פגומים ועדוה לא יבטל עיי"ש ולא ראה דברי גדולי האחרונים האחרים) וכ"כ בבית הלל וביאור הגר"ל סק"ב דהרמ"א של דברים שנפגמו ה"י בטלה הי"ט רק בבדי' הדיבה כגון טוף שמתא או מכברא דהש"א שה"י הטוב מתולמיה ונפגמה אח"כ אבל ברי' שהיא פגומה מתולמיה כגון זנוב או הלפת וכו"ל ח"ט"ם שה"י ראי' לאינה אדם כלל אינה בטלה דהא האורה אפסרה גס כשהיא כצמח זה עיי"ש (ובגליון מהר"א א"ל כ"ף):

ועיין בפיר"ח סק"א שכ' עדי יוצר מה דברים המלוכים מלך מלמן כגון מכברא ויחוסין וכו"ל ח"ט"ם שהכריח לאחד מהן כיוון אפי"ה אפי"ה מן הכורה ופליגין חסריה אפי"ה דה"י פול"ם נשבר דהא חזק דה"י מעיקרא פגום ופירוה והאורה אפסרה א"כ מה ל' פירן יודע או פירן דה"י מעטנא וה"י לא ה"י מעיקרא נכרתו לגמרי ואח"כ נכרתו לגמרי אפי"ה זה לא טקן שם איסורא מייבא ובתלמודא קיימא דמעיקרא ומלך מ"י לק פליגי עיי"ש ועי' בפרי שאל סק"ב מ"ס ע"ד הכר"ח כהן ורמ"א בעלה כהן דהא

14 - שולחן ערוך יורה דעה סימן קז סעיף ב

זבוב, וכיוצא בו מדברים המאוסים שנפשו של אדם קצה בהם, שנמצא בתבשיל, זורקו, והתבשיל מותר, שאין פליטת דברים אלו הפגומים אוסרת. הגה: וכן המנהג פשוט. אף על גב דיש מחמירין, דברי המקלילין עיקר. (ב"י שפסק כרשב"א ורוקח וטור סי ק"ד.) ואין לשנות המנהג.

15 - ש"ך יורה דעה סימן קז ס"ק ז

דהרי נ"נ בכ"ף - דאנו מחזיקין הכף ההיא שעתא כמו הקדרה עצמה מאחר שהוציאה עתה מהקדרה רותחת וחשיב כלי ראשון לחומרא כ"כ באו"ה כלל כ"ז ד"ב ולענין אי זבוב אוסר בטעמו הסכים הרב להמחבר וסייעתו אבל תימה דהרי רבו הפוסקי' ראשוני' ואחרוני' [לאיסורן] וכ"כ האו"ה כלל כ"ז דכן נוהגים וכ"כ מהר"ם פדוואה דכן נוהגין וכ"כ מהרש"ל באו"ש ובספרו פרק ג"ה סי' מ"ט מקבלת מהר"ש דכן נוהגין מיהו במקום הפסד מרובה או שעת הדחק וכה"ג נראה דעת מהר"ם פדוואה בתשובה להתיר וכ"פ הב"ח מיהו בחלא ושיכרא לכ"ע אסור וכמו שנתבאר בס"ס ק"ד:

16 - בית יוסף יורה דעה סימן קג

וכתב הרשב"א (תורה"א שם) ודוקא שנתערב איסור מועט עם היתר מרובה אבל איסור מרובה לתוך היתר מועט ואפילו מחצה על מחצה מסתברא שאין אומרים בזה נותן טעם לפגם מותר עד שיפגם לגמרי כנבלה עד לגר ואח"כ כתב גבי עכברא בשיכרא (שם כ): דכשהיתר רבה על האיסור האיסור המועט בטל אצל היתר המרובה ואי משום טעמו של איסור שהוא נטעם ונרגש בו כאילו הוא בעינו טעם כזה אינו טעם לאיסור ההיתר המרובה דאדרבה הוא פוגמו כמו שאמרנו וכמו שכתבנו למעלה בשאר נותני טעם לפגם ונראה שאפילו נפל לתוך היתר מועט והכירו זורקו והרוטב מותר לפי שאין כאן אלא טעמו ולא ממשו ואע"פ שמשערים בכולו משום דמאי דנפיק מיניה לא ידעין השתא דאין בו בהנאתו בנותן טעם אין אוסר תערובתו כלל וכמו שאמרנו בהיתר שנתבשל בקדרה שאינה בת יומא והטעם בכל אלו מפני שבודאי ידענו שאין פליטתו בכולו אלא כל שטעמו לשבח אנו מחמירין בו שאנו חוששים שמא פלטה עד שיתן טעם בתערובת ולפיכך כל שטעמו קפילא ואין בו טעם מתירין אותו והלכך כשהאיסור פגום אין משערין בכולו אלא בטעמו וטעמו כמי שאינו שהרי פגום הוא עכ"ל בתורת הבית: אבל הר"ן כתב בפרק בתרא דע"ז (לב:): אחר מה שכתבתי בסמוך שכתב על דברי רש"י עדיין צריך לישב היכי גמרינן לה מנבלה ונראה לי דהיינו טעמא שלא אסרתה תורה אלא כשהיא ראויה לגר מפני שהאוכלה נהנה מן האיסור אע"פ שהיא נפגמה קצת אבל כל שאינה ראויה לגר כיון שאינו נהנה מן האיסור היתרנו תורה ואף על פי שחל עליה איסור מתחלה אף באיסור שנותן טעם בהיתר כיון שההיתר נפגם קצת מן האיסור נמצא שזה שאוכלו אינו נהנה מן האיסור אלא מצטער עליו הלכך שרי אע"פ שחל איסור מתחלה באותו דבר שנתערב בהיתר ולפי זה קרוב אני לומר שאם הגדיל איסור מדתו של היתר עד שיהא משביח יותר כשאוכלו בגודל מדתו ממה שהוא פוגם בהפסד טעמו אסור עד שיפסל מלאכול לאדם כנבלה וכי אמרינן דבפגם כל שהוא סגי היינו כשפוסל יותר בקלקול טעמו ממה שמשביח בגודל מדתו אבל הרשב"א התייר בספר תורת הבית הארוך כל שההיתר מרובה מן האיסור וקא יהיב טעמא דאי משום ממשו דאורייתא ברובא בטיל ואי משום טעמו אין כאן נותן טעם כיון שהוא פוגם אלו דבריו ז"ל ואין דעתי נוחה בהיתר זה עכ"ל:

17 - שולחן ערוך יורה דעה סימן קג סעיף ב

פגם זה אין צריך שיפגום לגמרי עד שיהא קץ לאכלו, אלא אפילו פוגם קצת אינו אוסר תערובתו. ויש מי שאומר דהיינו דוקא כשנתערב איסור מועט עם היתר מרובה, אבל איסור מרובה לתוך היתר מועט, ואפילו מחצה על מחצה, אין אומרים נותן טעם לפגם מותר, עד שיפגום לגמרי שאינו ראוי למאכל אדם. ואם אין שם ממשות של איסור, אלא טעמו בלבד, אפילו איסור מרובה והיתר מועט, מותר אם פוגם קצת. ויש מי שחוכך (פ"י מקוה להחמיה, ואסור) לומר שאם הגדיל האיסור מדתו של היתר עד שהוא משביח יותר כשאוכלו בגודל מדתו ממה שהוא פוגם בהפסד טעמו, אסור, עד שיפסל מלאכול אדם. במה דברים אמורים, שפוגם מתחלתו ועד סופו, אבל אם השביח ולבסוף פוגם, או פוגם ולבסוף השביח, אסור. הגה: י"א אף על גב דהאיסור נ"ט לפגם והמאכל מותר, מ"מ הקדרה אסורה ואם בשלו בה אח"כ תוך מעת לעת תבשיל שהאיסור הראשון נותן בו טעם לשבת, נאסר התבשיל השני אם לא היה בו ס' נגד האיסור הראשון. אבל אם נערך התבשיל הראשון בקץ, ותחבו אח"כ הכף לתבשיל שני שהוא ג"כ פוגם, לא נאסרה הקדרה. וכן בדבר שאין לו טעם כלל, כגון היורה שמתניחין בו הדבש, אע"פ שיש שם רגלי הדבורים, לא נאסרה היורה וכל כיוצא בזה. (שם בארוך).

18 - בית יוסף יורה דעה סימן קג

ומ"ש ופגם זה אין צריך שיפגום לגמרי עד שיהא קץ לאכלו אלא אפילו פוגם קצת אינו אוסר תערובתו. כ"כ שם רש"י (ע"ז סז. ד"ה כל שאינה חסירה) והביאו הרשב"א (תוה"א ב"ד ש"א יט., קצר טו.) והר"ן (לב סוע"א) ראייה לדבריו מקדרה שאינה בת יומא דקריא לה נותן טעם לפגם ובודאי שאינה פוגמת התבשיל כל כך עד שאינו נאכל וראיה עוד משמן דבש ודומיהם שהעמידו בפרק אין מעמידין (לח: לט:): משום נותן טעם לפגם ובודאי שאינם נפסלים מאכילת אדם אלמא כל דאיכא פורתא דפגם שרי ואע"ג דנותן טעם לפגם מנבלה גמרי לה וכל שראויה לגר שמה נבלה אע"פ שנפגמה התם היינו טעמא מפני שנאכלת בפני עצמה ולפיכך אסורה עד שתפגם מאכילת גר אבל איסור תערובות שהולכין בו אחר נותן טעם כל שטעמו פוגם התבשיל קצת מותר לפי שאינו נותן טעם דאדרבה פוגם הוא.

19 - שולחן ערוך יורה דעה סימן קג סעיף א

כל דבר שטעמו פגום, אינו אוסר תערובתו. ואפילו אין טעמו פגום מחמת עצמו, שבפני עצמו הוא מוטעם ומשובח, אלא שפוגם תערובתו, מותר. הגה: מיהו דברים החשובים כבריה או כיוצא בה, אם אין פגומים בעצמן אע"פ שפוגמין התבשיל, אין בטלים אפילו באלף (וכן כתב הארוך כלל ל"ב).

20 - שולחן ערוך יורה דעה סימן קג סעיף ג

אפילו אין כח באיסור לבדו לפגום אלא על ידי דבר אחר שמסייעו, כגון שנפל איסור לקדירה שיש בה מלח או תבלין מדוכין (בטור מרובין) ואלמלא המלח והתבלין שבה לא היה כח באיסור לפגום, אפילו הכי מותר.

21 - ש"ך יורה דעה סימן קג ס"ק ב

אפ"י פוגם קצת - אבל דבר שאינו נ"ט לא לשבח ולא לפגם אסור כדכתב ב"י ע"ש הג"א פ"ב דעבודת כוכבים ובת"ח כלל פ"ה דין כ"ב בשם מהרא"י ע"ש א"ז ונ"ל ראייה ממאי דק"ל דאין בגידין בנ"ט ואפ"ה ק"ל דגופו של גיד שנימוח צריך ס' נגדו וכדלעיל סי' ס"ה ס"ט וס"ק ס"ב דאע"ג דאינו אלא כעץ בעלמא התורה אסרתו וכדאמרין בפג"ה וה"ה לכל דבר איסור דאע"ג דאינו נ"ט צריך ס' נגדו והכי איתא בירושלמי פ"י דתרומות הלכה ו' הדא אמרת לא לשבח ולא לפגם אסור:

22 - ש"ך יורה דעה סימן קג ס"ק ז

או פוגם ולבסוף השביח אסור - פ"י אחר שהשביח אבל קודם שהשביח מותר אע"פ שאפשר שישביח אח"כ כיון דהשתא פוגם הוא מידי דהוי אקדרת מלח דלקמן ס"ק י"ב וכ"כ האו"ה כלל ל"ב ד"ה:

23 - תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף עה עמוד ב - דף עו עמוד א

ת"ר: הלוקח כלי תשמיש מן העובדי כוכבים, דברים שלא נשתמש בהן - מטבילין והן טהורין; דברים שנשתמש בהן ע"י צונן, כגון כוסות וקתוניות וצלוחיות - מדיחין ומטבילין והם טהורין; דברים שנשתמש בהן ע"י חמין, כגון היורות הקומקמוסין ומחמי חמין - מגעילן ומטבילין והן טהורין; דברים שנשתמש בהן ע"י האור, כגון השפודין והאסכלאות - מלבנן ומטבילין והן טהורין. וכולן שנשתמש בהן עד שלא יטביל ושלא יגעיל ושלא ילבן - תני חדא: אסור, ותניא אידך: מותר! ל"ק: הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם - אסור, הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם - מותר.

ולמאן דאמר נותן טעם לפגם - מותר, גיעולי עובדי כוכבים דאסר רחמנא היכי משכחת לה? אמר רב חייא בריה דרב הונא: לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא, דלאו נותן טעם לפגם הוא. מכאן ואילך לישתר? גזירה קדירה שאינה בת יומא משום קדירה בת יומא. ואידך? קדירה בת יומא נמי מפגם פגמה.

24 - תוספות מסכת עבודה זרה דף עו עמוד א

בת יומא - פירש בקונטרס שבישל בה עובד כוכבים היום אבל אם בישל בה אתמול כבר הופג טעמו בלינת לילה משמע לפירושו דלינת לילה פוגמת ולא בעינן מעת לעת וכן פר"ת דלינת לילה פוגמת כי לא היה דרך בימים קדמונים לבשל בלילה כדמשמע בפ"ק דברכות (דף ב:) בזמנים שקבעו לקריאת שמע בזמן שכיבה בכהנים ועניים וכל אדם וזכר לדבר דלינת לילה מיקרי עבור צורה והוי דברים ק"ו אם אוכל שהוא בעין מעבר צורתו בלילה כ"ש איסור הנבלע בקדירה ולישנא דבת יומא משמע שבישל בה היום מדלא קאמר לא אסרה אלא קדרה מעת לעת ודוקא שעמדה כל הלילה בלא בישול שאין ידוע מה גורם להפיג הטעם תחלת הלילה או סופו או כולו אבל מעת לעת לא בעינן והמחמיר תבא עליו ברכה ויש לתמוה לדברי ר"ת שמביא זכר לדבר מעיבור צורה דתפשוט ליה שסוף לילה גורם הפגם דהיינו עמוד השחר דמשוי ליה נותר להטעינו שריפה ובפ"ב דזבחים (דף יט:) גבי קדוש ידים משמע דבעמוד השחר חשיב לינה ושמא לכך אור"ת דאינה ראייה גמורה אלא זכר לדבר כדי שלא לפשוט זה משם ויש לדקדק דסוף לילה לבד אינו גורם אלא כולו מדהצריך הכתוב שבירה בכלי חרס מריקה ושטיפה בכלי נחשת אחרי בישול חטאת למ"ד נ"ט לפגם מותר ואמאי הלא מותר לבשל בו לכתחלה אחר עמוד השחר וה"ר ברוך כתב בספר התרומה שצריך לחקור שלא היה בכלי אפילו מים חמין לבד בתוך מעת לעת דמים חשיבי כמו האיסור לפי שנעשו נבילה כיון שלא היה בהן ס' לבטל פליטת הכלי דבדידיה משערין וחזרו ונבלעו ודוקא בכלי של איסור אבל בכלי של היתר כגון בשר בכלי של חלב או איפכא אף על פי שהיו בו מים חמין בתוך מעת לעת אין לחוש שהרי הן היתר דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבילה אלא דוקא באיסור ועוד דאיכא נ"ט בר נ"ט דאפ"ל לפי המפרש גבי דגים שעלו בקערה אבל נתבשלו לא הכא איכא ג' נותני טעם של היתר הראשון שנבלע בכלי וממנו למים ומן המים חזר ונבלע בכלי.

25 - טור יורה דעה סימן קג

ומקריא בת יומא כ"ז שלא שהתה מעת לעת אחר שנתבשל בה האיסור ואם בתוך מעת לעת שבשלו בה חממו בה אפ"ל מים לבדם חשיבא בת יומא עד שתשהה מעת לעת לחימום המים לפי שמשערין בכל הקדירה וכשחממו בה המים בתוך מעת לעת לא היו במים ששים לבטלה וחזרו המים כולן איסור ואינו כן בבשר בחלב

26 - שולחן ערוך יורה דעה סימן קג סעיף ה

כל קדרה שאינה בת יומא חשיבה טעמה לפגם, ואינה אוסרת. ונקראת בת יומא כל זמן שלא שהתה מעת לעת אחר שנתבשל בה האיסור, וכיון שעבר עליה מעת לעת אחר שנתבשל בה האיסור אינה נקראת בת יומא. ואם בישל בה כשאינה בת יומא, התבשיל מותר דהוי נותן טעם לפגם והוא שתהיה מודחת שלא יהא שומן על פניה, שאם לא הדיחה, אוסר והרי היא כחתיכת איסור שלא נפגמה. ויש מתירין אפילו בישל בה קודם שהדיחה. הגה: ואם יש ס' נגד מה שדבוק עליו, לכלי עלמא שרי מאחר דהקדירה אינה בת יומא. והכי נהוג (א"ה).

27 - שו"ת חכם צבי סימן עה

מעשה בקדרת ברזל שבישלו בה חמץ שנתיים ימים קודם פסח והיתה נקיה ואחר עבור שתי שנים בישלו בה בפסח יש מן התלמידים שבקשו לאסור המתבשל בפסח מטעם דקיי"ל נותן טעם לפגם בפסח אסור אמרתי להם טועים אתם דאם כדבריכם אף אם בישלו בקדרה א' זה אלף שנים חמץ ואח"כ בישלו בה בפסח יאסר התבשיל וזה דבר שאין הדעת סובלתו א"ו יש שיעור לדבר ומצינו שכתבו ז"ל חבית יין שדבקו נסריה בבצק ב' חדשים קודם פסח כבר נתייבש הבצק ואינו נותן טעם ואף דקיי"ל כבוש כמבושל והיין עומד שבעה ימים בחבית עכ"ז אין כח בבצק ליתן טעם לאוסרו ואם כך הוא בחמץ בעין כ"ש בבלוע בקדירה ועכ"ז לא מלאני לבי להתייר בשני חדשים דאף דקיי"ל כבוש כמבושל אינו מבושל ממש וראי' מהני מאני דקוניה דמפלג' בין יין נסך דתשמישו בצונן אף שהיין שוהה שם ימים ושנים אין בו כח לבלוע כמו אינו נתבשל בהם חמץ ואף שהרב בש"ך ב"ד כ' דהא דמקילינן ביי"נ משום דתשמישו בצונן היינו בדלא אשתהי בהו חמרא מעל"ע אבל באשתהי מעל"ע דינו כמבושל ממש במח"כ לא דק דמוכח בגמ' דקנקנים של עכו"ם וחביתי דחמרא מכניסים בהם יין לקיום ימים ושנים ואעפ"כ אין דינן כמבושל ממש אבל הא מיהא יש לי ראיות ברורות דלאחר יב"ח מותר ואפשר דאפ"ל לכתחילה מותר לבשל בהן לאחר שנים

עשר חדש כי ההיא דקי"ל דחמץ שחרכו קודם זמנו מותר לאח"ז וכתבו ז"ל דאפ"ל באכילה מותר דהוה כי עפרא ואף האוסרים באכילה אינו אלא כיון שמתכוון לאכול אסור שהרי אחשביה ועוד דדוקא בחרכו ולא שרפו לגמרי אבל בשרפו לגמרי עד שאינו ראוי לכלב לכ"ע מותר ובנקנקים /ובנקנקים/ של עכו"ם קי"ל מיישנן שנים עשר חדש ואל תשיבני מאותה ששינו בכלים פ"ט מ"ה חרסין שנשתמש בהן משקין טמאין ונפלו לאויר התנור הוסק התנור טמא שסוף משקה לצאת וכן בגפת חדשה אבל בישנה טהור ש"מ דחרסין בלועים גריע טפי מגפת וגיין שהרי בגפת חילק בין חדשה לישנה דהיינו אחר יב"ח שבישנה טהור התנור משום שאין בה משקין ואילו בחרסין לא חילק משמע אף שהן ישנים דהיינו שעברו עליהן יב"ח לאחר תשמישן נמי טמא התנור משום משקין היוצאין מהן אף לאחר יב"ח ונהי דאקדר' ברזל ליכא למיפרך מהתם דפשיטא דבליעתה מועטת מבליעת זגיין וגפת הא מיהת אקדרה של חרס נימא תיהוי תיובתא ודאי לא דכד דייקת אשכחח דאדרבא מסייעא לן הך מתניתין דלטעמך אמאי מהני יישון בקנקנים של חרס אף שתשמישן צונן הא הנך חרסין דמתניתין מסתמא נמי תשמישן בצונן ואפ"ה אמרי' דאפ"ל לאחר יב"ח משקין בלועין בהן וא"כ האיך מיישנן בישון יב"ח כיון שעדיין משקין בלועין בהן אלא ע"כ אף שהמשקין עדיין בלועין בהם ריחם פג וטעמם נמר ואין בהם טעם כלל דוק וכן חרצנים וזגים ודורדיי' זיי"נ לבתר יב"ח שרי וכתבו ז"ל דאפ"ל באכילה מותרים ואף שר"ת ז"ל חולק על רבי' אפרים ואוסר שמרי עכו"ם לאחר יב"ח מטעם דס"ל ז"ל שלא מיקרי דורדיי' אלא כשנתן עליהם מים אבל בלא מים לא מיקרי דורדיי' אני כבר הקשיתי עליו מפ"ק דמגילה י"ב ע"ב דאמרי ליה לאחשורוש זיל לגבי עמון ומואב דיתבי כחמרא דיתבי על דורדיי' דכתיב שאנן מואב מנעוריו ושקט הוא על שמריו ולא הורק מכלי אל כלי וכו' הרי בפירוש דנקראים דורדיי' אף שעדיין לא נמשך מעל גביהם היין ושלא כדעת ר"ת ז"ל ואף בש"ע שפסק כר"ת כבר הביא להלכה דעת האומרים שתמצית היין הנקשר ע"פ החבית לאחר יב"ח מותר שכבר כלה כל לחלוחית היין שבו וכעפרא בעלמא הוא ובכל כלים שמכניסים בהם לקיום אמרינן מיישנן יב"ח ושוב מותר לכתחילה להשתמש בהן ובבריה שאין בה עצם ארז"ל שאין מתקיים יב"ח ופ"י הרשב"א בתשו' לא חי ולא מת דהוה כעפרא בעלמא והכי מוכח מההיא דתמרי דכדא בתר יב"ח שרו ואם באיסורין שהן בעין אמרו שאחר יב"ח לא נשאר בהם שום לחלוחית והם כעפרא כ"ש באיסור הבלוע שאין בו ממש ואין להשיב דילמא שאני יי"נ שבליעתו בצונן שהרי אף הזגיל וחרצנים אנו מתירים לאחר יב"ח וכן דורדיי' ותמצית היין הצדבק /הנדבק/ בדופני הקנקנים לאחר יב"ח מתירין אותו וכתב הרשב"א בית ה' סוף שער ג' הנח להם לישראל אם אינן נביאים כו' הרי דאף דליכא טעמא דבליעת צונן אעפ"כ שרי לאחר יב"ח מטעם דכלה כל לחלוחית שבו דהא אפ"ל לכתחילה שרי ואי ס"ד מטעם נוטל"פ לא הוה שרינן לכתחילה א"ו דליכא טעמא כלל וכמ"ש הרשב"א ז"ל וא"כ ממילא משמע דאף שמתבשל בו דבר חריף נמי מותר דהא ליכא טעמא כלל וע"כ לא קאמרינן אגב חורפ"י מחלי' ליה ומשוי ליה לשבח אלא היכא דאיכא טעמא אלא שהוא לפגם אבל היכא דליכא טעמא כלל הדבר ברור כשמש דאף בדבר חריף שרי ולא בטעם הבלוע בלבד אלא בממשו של איסור נמי שרי היכא דהוי כעפרא כדאמרי' בחמץ שחרכו ובדורדיי' ותמצית היין כאמור ומותר' לאוכלם אפ"ל בעין ונותנם בחומץ ובכל הדברים החריפ"י וכן בבב"י שאין בה עצם לאחר יב"ח מותרת אפ"ל בתוך דברים חריפים ואין לדחות מטעם שכתבו ז"ל דפליטת התולעים מועטת דהא לאו לענין פליטתן קיימינן אלא לענין גופם וממשן דשרי לאחר יב"ח וא"ת מאי שנא גבי יי"נ דפשיטא לן דמותר לכתחילה לאחר יב"ח ובשאר איסורין לא אשכחן דשרי לכתחילה לאחר יב"ח וי"ל דגבי יי"נ דאפ"ל בדיעבד לא שרינן תוך יב"ח ואין שם שום היתר אלא לאחר יב"ח להכי שרינן אף לכתחילה דמינכרא מילתא טובא בין תוך יב"ח לבין אחר יב"ח וקלא אית ליה וליכא למיגזר הא אטו הא אבל בשאר איסורין דכל שאינה בת יומא שרי' בדיעבד ואם אחר יב"ח אתה מתירו לכתחילה ואף תוך יב"ח מותר הוא בדיעבד נקל הוא לטעות בהתירן ואתו למימר דאף תוך יב"ח מותר הוא לכתחילה כיון דשניהם היתרא נינהו אלא שזה לכתחילה וזה דיעבד לא אתי לאיפלוגי בין ההתירן ובין בת יומא לאינה בת יומא הטעות מצוייה דלא מינכרא מילתא ולית לה קלא ולא שייך למיפרע /למפרך/ דהוה לה גזרה לגזרה דבדבר המצוי ורגיל גזרינן גזלג"ז כדמוכח מההיא דנתנו בראש הקנה או בראש הקונדס דאף רבי מודה בו ועוד מוכח זה בכמה דוכתי בתלמוד וא"כ לפי חילוק זה בחמץ בפסח לבני אשכנז הנהגים איסור כל יב"ח אף שהוא לפגם י"ל דבלאחר יב"ח מותר אפ"ל לכתחילה כיון שכבר כלה לחלוחית שבו ואין בו טעם כלל ועיקר ובין תוך יב"ח לאחר יב"ח ליכא למיגזר כדכתיבנא דקלא אית ליה ואף לכתחילה לא מלאני לבי להתיר לבשל חמץ בקדרה שעברו עליה יב"ח אבל בדיעבד ממני יוצאה הוראה הלכה למעשה להתיר התבשיל שנתבשל בה בפסח אף לדין דאסרינן נוטלפ"ג משום דאחר יב"ח ליכא טעם כלל /מהגהות ב"ד/ + ע' שו"ת פמ"א ח"א סימן כ"ד מ"ש להגאון המחבר וע' שו"ת רע"א ח"א סי' כ"ו מ"ש על גלין ח"צ שלו+ והנלע"ד כתבתי הצבי אשכנזי ס"ט:

בענין כלים יקרים מפארצעליין שלא נשתמשו בהם יב"ח אם יש מקום להתיר בהפ"מ וצורך גדול כ"ב מנ"א תשכ"ו. מע"כ ידידי הנכבד מוהר"ר שמואל וועלער שליט"א רב בפארט וויין.

בדבר המשפחה שהשפיע כתר"ה עליה שיאכלו כשר, ויש להם כלים יקרים מפארצעלאיין שלא שמשו בהם משך שנה והוא הפסד גדול, הנה מצד הפ"מ ויותר מזה בשביל תקנת השבים שמצינו שכמה דברים הקלו חכמים עיינתי ונראה לע"ד שיש להקל להתיר בהגעלה ג' פעמים...

נמצא שאיכא שיטה שהיא נכונה שלשית החכ"צ יש להתיר אחר יב"ח. וגם בכלי פארצעליין איכא שיטה בתשובת יעבץ בשם אביו דלא בלעי כלל משום דשיע, הובא ביד אפרים ריש סימן ק"כ, ואף שבפמ"ג סימן ק"ג בשפתי דעת ס"ק י"ז מפורש שכלי פארצעליין הם ככלי חרס, וגם אוסר אף שהם כלים חשובים שהוא הפ"מ דלא כמנחת יעקב שמתיר בכ"ח שא"א בהגעלה, עכ"פ איכא שיטה דריעב"ץ בשם אביו החכ"צ שלא בלעי.

וגם בכלים אלו הם ברוב הפעמים רק בתשימיש כלי שני ועכ"פ הוא רק ספק שמא השתמשו בעירוי ובדבר גוש חס שנמצא שאיכא עוד ספק. ולכן יש לסמוך בכה"ג על בעל העיטור שהביא הטור בסימן קכ"א להגעיל ג"פ כיון שהוא הפ"מ וגם צורך תקנת השבים ויהיו כשרים להשתמש בהם אח"כ ולקובעם או לבשר או לחלב.

29 - שולחן ערוך יורה דעה סימן קג סעיף ו

יש מי שאומר שאם שמו פלפלין בקדרה של איסור שאינה בת יומא, הכל אסור, דחורפיה משויא ליה לשבח.

30 - שולחן ערוך יורה דעה סימן קג סעיף ז

קדרה שהיא בלועה מבשר וחלב שנתבשלו בה ביחד או בזה אחר זה, וקודם שעבר לילה אחת הוחמו בה מים, חשיבה בת יומא עד שתשהה מעת לעת משעה שהוחמו בה המים. הגה: אבל אם עברה לילה, מותר. וכן אם עברה לילה בין בישול בשר לחלב, אע"ג דאח"כ הוחמו המים מיד, נמי דינא הכי. וה"ה בכל האיסורים לפי מאי דקיימא לן בכל האיסורים חתיכה נעשית נבלה (ב"י וסברת הרב). וע"ל סימן צ"ב. ובמקום הפסד יש להתיר בכה"ג בשאר איסורים בכל ענין, רק שיחיה מעת לעת מזמן בישול האיסור.

31 - ש"ך יורה דעה סימן קג ס"ק ב

ובמקום הפסד כו' - פ"י במקום הפסד קצת דאילו במקום הפסד גדול בלאו הכי מותר מטעמא דל"א דאין אומרים חתיכה נ"נ באיסור לח שנבלע בהיתר לח וכדלעיל סימן צ"ב ס"ד בה"גה ע"ש:

קג (א) שמיעמו . עט"ו . הנה זה המאמר לריך הקדמה וזו יתבאר . דע כי נע"ל דשרי יליף כפונדוס כוכבים ס"ח א' מנכילה . ועיין מ"כ פ"ט מח"ל והמתבאר מדברי קטוסקיס דנכילה שא"ר לגר שנספר מאוכל ארס מותר מ"ה ומדרכנן אסור וע"י תערובת חף שהריב אסור ומתה כעין אסורו כפי לא גזרו להפסיד היתר המועט כ"כ המ"כ שם וספ"ה כאן ח"ה ח' חולק וכתב דליכא איסור דכנן כי אם כלים דמאוס כו' (וי"ל דנ"מ אי שרי לנרדכי בידים למ"כ אסור עכ"ל ז"ל וזהו ספ"ה מ"ה מ"ה אסור דשרי לערב בידים ואין זה מוכרח) ועיין בר"מ ס"ה א"ה מ"ה . ומיניו בדברים המאוסין ופגומין מעיקרא כמו זכוכים ויחוסים דא"ר לאדם כלל ואס"ה לוי עליהו כמו שמתבאר בר"מ ס"ב מנ"א דלא כהר"ה כ"כ ק"י ב' ועיין שם כמ"ה ח"כ כשנתערבו בהיתר ואין רוב מהיתר כוה כנשין ומילקא נמי לוי אם חלב כותב כהר"ה אכל כשכרו היתר שרי כזכוכים נמי וכדנשין למימר לקמן טעמא דמתא . וכמ"ה בהגהר בק"ד ס"ג והוא לבן הרש"ה בחרון ק"ה א' רוב היתר כנשין . וס"ה באיסור מושבא ונע"ל בתבטיל שא"ר לאדם חף שנתה גופו ואין רוב היתר מישרי שרי . וה"ט כיון דסוף כוף ח"ר לאדם כלל כל שיש מעט היתר פו לא גזרו . אכל כל שראוי למאכל אדם ע"י כדתק כל שהוא כעין אסור מ"ה עכ"פ (ועיין מ"ל כפ"ה מיוחדת הכורה ואין להאריך) ה"לך בתערובות נמו כל שאין רוב היתר רוב כנשין ואסור מן החורה ומ"ה כעין רוב היתר . ומיניו ס"ה כמתה גופו לחובו אכל פליטתו טעמו לבד ידוע הוא שאין מהלה איסור נפלט כהיתר אלא דהנו מתמירין להאריך לשער נגד כולו ומש"ה כנע"ל כל שהוא דיינון ליה כאיסור מועט להיתר מרובם כ"כ פני וכלים דכ"ש פני משמן ודבש דשרי דבשר טוגס כו' וודאי ראויה היא למאכל אדם וד"ה ש"ה א"ן טוגס שיבא ק"ז כ"ז כחכ"ה בחרון ק"ט וק"ה דלא כהר"ה ק"ט ב' דא"ל כוה עכ"פ ע"ש :

אמנם כן טעמא דמיתא מהי"ן למדו חו"ל לומר כן דכל שיש רוב היתר ונע"ל ק"ה שרי עמדו בו כהשבוים ז"ל והמתבאר מרש"ה בחרון ק"ט ב' לדעתו כך הוא דמנכילה גמירין נע"ל לאיסור כעין חף שהיה מושבא מעיקרא כל שא"ר אח"כ למאכל אדם כלל ספק איסורא . וע"י תערובת כהיתר שרי זה מן הסברה דנע"ל דלא כנע"ל מאחרי הדינים האמור בסנהדרין יליף משב"ת או ממדין וזה דווקא טעם מושבא הא כל שנטע"ל ק"ה טעם כוה לא אסריה מורה ומדין ניטול ברוב קאמיין עליה . ואפשר נמי הא דהאמריין כעבודת כוכבים ס"ח ב' נע"ל יליף מנכילה כוה גלחא קמיה מנכילה כיון שחזינו חילוק כנכילה יש לנו לומר דנכ"ש לא אסריה תורה אלא כמושבא גמור וכדאמרינן . וכת"ה הא כהר"ה כ"ה כהר"ה כ"ה כשנתה דרוב כשילה כתב עכ"פ דלא כע"ל הוא טעם ח"ך אולכ יעסע וכל דבר הייב כעטמו טעמיחו זו היא הכרה א"כ קשיא טובא א"ך נע"ל ק"ה כע"ל הוא ויותר קשיא בדברים המאוסים מעיקרא דפגומיהו אסורן הכתוב ואין יבוסלו כרוב היתר וטעמיחו הפגום זו היא הכרה יש לומר דכל שאין טעם טעם מושבא לאו הכרה הוא וכרוב נעלמא כעלה ומש"ה חף ששנית באיסור מגדל מרתו נמי שרי להרש"ה ז"ל . אכל ס"ה כעבודת כוכבים לא הונה לו כוה ובהר לו דרך אחרת והוא דכולה מתא מנכילה יליף כיון דחויין דא"ר לגר מותר מ"ה שאין נהנה כלל ס"ה איסור בתערובת כל שנטע"ל ק"ה מ"ה כרי לא נהנה כלל מאיסור אדרבה מנע"ו שדיתר כפגם על ידו דומה טעם לא"ל לגר . ומש"ה כי הגדיל האיסור מדתו דהנה עכ"פ מגדל מדתו אסור לדידיה כיון דטעימתו זו היא הכרה ולא שייך ביטול כרוב ונהנה הוא . ומיניו כזכוכים ויחוסים לא שייך נהנה מגדל מדתו ואף כר"ן יודע ש עכ"פ ק"ד כש"ך אומ' ע' ומ"ה קשיא ק"ה לה"ך כזכוכים ויחוסים דמתמא אסריהו כפגם ז"ל :

עוד אבאר לך בל"ה ה"ם תמ"ו כשהביא המתבאר מחלוקת אי נע"ל שרי בפסח או אסור הנה טעם האוסרין הוא הרש"ה כמשב"ת ח"ט ולשיתיהו חז"ל דנע"ל ק"ה מטעם ביטול כרוב ומש"ה כ"ה אסור מה שאין כן להר"ן דנע"ל ק"ה דומה לנכילה שא"ר לגר ולא מטעם ביטול כרוב ה"ה עכ"ל כשהא ראו להיתר ועיין מ"כ ח"ה פ"ט יע"ש ויש לנו הכרעה דברים בלבוש כאן ס"ה ספק ככ"ן וכא"ה תמ"ו המתיר וי"ל . וכבר התבאר העאמר שהתלנו כוה ואי"ה בל"ה אבאר עוד : (ב) ח"ה פ"ט ע"ו .

ע"ל חפ"ס
משב"ת א"ר
ר"ה